

Universitätsbibliothek Wuppertal

Pauli Manutii Epistolarum Libri XII

Manuzio, Paolo

Lipsiæ, Anno 1698

Liber IX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-875](#)

EPISTOLARUM PAULI MANUTII

Lib. IX.

NICOLAO CAJETANO,
CARDINALI.

EPIST. I.

Rogatus à Cajetano Card., ut fratribus suis filios docaret, responderet, se occupationibus impediri, quò minus id facere possit. Ab illis verò liberatus, promittit suam industriam illorum voluntati non defuturam.

E Goverò fratribus tui, Principis optimi, filios, præstanti ingenio adolescentes, & libenter sum complexus: &, perspecta singulari probitate, atque ad bonas artes pensione, quotidiè magis utrumque diligo. Sed, ut, illorum præclarà ad virtutem indole, pro mea erga familiam vestram per vetere, perpetuaqve ob servantiā, vehementer lator: sic, ad excolenda eorum ingenia qvod attinet, nec mihi vacui temporis esse, quantum res exigit, nec facultatem, qvæ voluntatem æquare possit, non mediocriter angor. Qvanquam illis, ut video, qvæ aliundè petuntur, intra domesticos parietes abundè omnia suppetunt. Ut enim reliqua omittam, cùm in tuam vitam intuentur, cùm tuos mores, tua instituta, tua studia, contemplantur, nullam præterea disciplinam, nullius vocem, aut præcepta, desiderant. Verumtamen, si quando acciderit, ut ab iis occupationibus, qvarum

con-

penè obruor, respirare liceat, deesse vestræ cupiditati non patiar industriam meam. Qvod ut enitar, hortantur qvidem multa, nihil tamen magis, qvām epistola tua, qvæ me cùm sermonis elegantiâ, tum significatione amoris, & judicij de me tui sic affecit, ut nihil unquam senserim jucundius.
Vale. X. Kalend. April. M. D. LXIX.

PAULO MANUTIO,

S. P. D.

EPIST. II.

Crato cupit ex Manutio scire, cur recte cogitata de Maximiliano, Cesare optimo, & ad Sambucum perscripta mutarit, & ex libris Epistolarum suarum sustulerit.

Superioribus proximis diebus sumpsi mihi quidam non alienum, ut arbitror, ab officio meo, neque tibi adversum, cùm optimô animô tuique amantissimô, qvæ te ratio impulisset, ut de optimo Imperatore, Maximiliano, Domino meo vere recte cogitata, & ad Sambucum nostrum perscripta, ex libro epistolarum tuarum tolleres; & bene culta everteres, exquirere non dubitavi. Magnum enim atque grave aliquid fuisse, qvod te ipsum qvasi, ad cuius laudes amplificandas illas, qvæ divulgaveras, pertinebant, inverterit, statuebam, & qvin hoc cum injuriâ, qvæ capiti Reip. Christianæ fieret, coniunctum esset, dubitare non poteram. Itaque cùm te, propter excellentem omnium liberalium doctrinarum cognitionem, animo meo egregiè carum habeam, & tibiali qvid à malevolis

volis instillatum, qvò minùs in recta sententia maneres, putem, erigere te, atqve confirmare rursum meis literis volui. Spero autem, ac potius confido, te pro singulari tua humanitate & probitate in optimam hoc accepturum partem, ac maiorem mihi, cui Cæsar intimè est notus, fidem habitum, qvàm hominibus Imperatoris opt. & invictiss. tuisqve laudibus inimicis, meqve dubitatione, & curâ, qvàm istâ mutatione, cujus nulla vera ratio excogitari potest, nobis injecisti, levaturum. Id ut facias, & hanc meam curiositatem (licet hoc nomen in vitio ponatur) ab omni malevolentia disjunctissimam, ac potius cum summâ ergate benevolentia, fideq; qvam integrerrimam Cæsarex Majestati, qvoad vixero, præstabo, conjunctam esse tibi perfvadeas, in maiorem modum peto. Bene Vale. Viennæ, ex aula Cæsarea, IX. Kal. Jun. M.D.LXIX.

*Johannes Crato à Craftheim,
S. Cæs. Majest. Cons. & Medicus
intimus.*

JOANNI CRATONI, VIENNAM.

EPIST. III.

Manutius respondet superiori Cratoni Epistola, & effert causas, cur animum de dedicando Cæs. Majestati libro quodam mutarit: videlicet, qvòd vocatus à Pontifice Romam, variis occupationibus impeditus sic, aliquid perficere. (Poteſt referri ad Excusatorias.)

Form.

*Forme. Gratiæ agendi. Ibi: Qvæ gratias debe-
am. (A)*

Si quis est, vir præstantissime, qvi constantiâ delectetur, &c, qvam semel consilii viam ac rationem est ingressus, in ea libenter pergit, is ego sum, & eum esse me non mediocriter gaudeo. Sed, ut te non fugit, singulari doctrinâ ac sapientiâ vi-
rum, in hominum voluntatibus nihil esse perpetuum necesse est: nec videtur in aliquam culpam incidere, aut malè de se ipso consulere, si qvis ita vitam instituit, ut ejus consilia ratio temporum moderetur, ac regat. Ego olim in illa mea ad Sambucum epistola, qvid cogitarem, declarandum putavi. Nam, et si de studiis meis humiliter admodum sentirem, nec satis fore sperarem, ut ex ingenio meo qvidqvam depromerem, qvod si ad Maximilianum, Regem tunc Romanorum inclytum, nunc Imperatorem, mitteretur, adiutum mihi ad ejus benevolentiam patefaceret: sva-
stutamen amicorum, assiduisqve sermonibus, innam mentem impellebar, ut maximo Principi, erga liberales omnes disciplinas egregiè animato, notam esse cuperem industriam meam. Nunc mutata mea ratio est. Romanum evocatus à Pon-
tifice, sic impedior negotiis, sic à studiis avellor, ut, qvæ de literis nostris opinio fuit, si modò illa unqvam fuit, eà nihil dignum, in summaturam inopia, præstari à me posse confidam. Por-
rò, qvod pollicear, cùm posse perfici sperabam, id spe sublatâ, cur pollicear, non video. Nisi si, qvod à mea non solum natura, verum etiam

CON-

consuetudine, semper absuit, eos imitari velim,
qui majorem ex inani quadam ostentatione, quam
ex ipsa veritate voluptatem capiunt. Nam quod
vereri te ostendis, ne malevolorum opera & arti-
ficio factum sit, ut à pristina sententia discederem:
patere, obsecro, persuaderi tibi, primum id quod
res est, mutationem fecisse me voluntatis, non ju-
dicii: deinde, illâ ipsâ mutatione voluntatis, quam
nulla temeritas attulit, sed ab invito necessitas ex-
pressit, nihil animo meo molestius, nihil acerbius
accidere potuisse. Quid enim? an ego vel ita he-
beti sum ingenio, ut, quibus virtutibus tanta Ma-
jestas ornata sit, non intelligam; vel ita improbo,
ut, quæ laudes tantis virtutibus debeantur, non
confitear? istam calumniam, opinor, neque qui
studia mea, neque qui mores noverit, in me con-
feret. In quo tamen, ut ingenuè fatear, est quod
me mordeat. Qui enim alios, homo minimè fal-
lax, ex ingenio meo antea metiebar, nunc demum
quasi admonitus officiò literarum tuarum, inci-
pio suspicari, posse aliquem, quod à me ratione,
ut arbitror, optimè factum est, id, aut ignoratio-
ne consilii mei, aut suæ fortasse naturæ vitiò deterso-
rem in partem interpretari. Neque huic malo
quæ mederi ratio queat, dispicio: nec possum, in
optima anima conscientiâ, non aliquam tamen ex
aliena suspicione molestiam trahere. Tibi qui-
dem, Crato optime, cum & me verbis exquisitis in
epistola tua elegantissima, ac planè omnium, quas
adhuc legerim, prudentissimâ, laudaveris, & ea si-
mili scripseris, quæ profecto, nisi me valde dilige-
res,

res, & nisi de mea existimatione ac laude laborares, tibi nunquam in mentem venire potuissent, qvas gratias debeam, (A) facilè video: qvas age-re possim, non reperio. Qvod tamen in me est, ut meritum tuum perpetuâ memorâ colam, & singulare te ipsum amore complectar, qvod virtuti quoque tuæ, omnibus notissimæ, libenter tribuo; id si omittam, nefario me scelere devinctum putabo. Vale. Romæ, Idib. Septemb. M. D. LXIX.

EIDEM VIENNAM.

EPIST. IV.

*Excusat se Cratoni, & de tradititate, & brevitate
liberarum, ob valetudinem adversam. Deinde filium
Mi commendat, si forte quid humanitus sibi acciderit.*

ET seriùs, qvam tū fortasse exspectabas, & breuius omnino, qvam uterque nostrum vellet, ad te scribo. Id accidit valetudinis incommodō, non obliuione tui, ad qvem qvotidiè mentem refero, & eâ sanè voluptate, qvâ major esse nulla possit. Qvod si corporibus animi mederentur: facile sanaret hunc morbum, qvô qvintum jam mensem labore, jucundissima recordatio humanitatis & benevolentiaz erga me tuæ. Allevari tamen videor, dum de te cogito, tecumq; qvasiloqvor. Caiores exspecto, valetudini meæ semper utiles. Nam hyems, & veris inconstantia, cum hyemali propè frigore, malè me vehementer habuit. Si valebo, exspecta epistolam bene longam. Interim ama-

me

me, ut facis. Vale. Romæ, Kalend. Maji, M.D.
LXX.

P.S. Laborabam eodem, qvô antea morbô, & qvidem aliquantò etiam gravius. Ita Dei voluntas fert. Nec satis constat inter medicos, qvi sit exitus futurus: meus animus, ut ingenuè tibi fatear, aberrat à bona spe, qvippe ætate ingraescente, valetudine perimbecillâ, morbo plurimorum mensium. Te rogo pro nostra necessitudine, si qvid mihi acciderit humanitus, filium meum Aldum, qvivivit Venetiis, tuis officiis, tuaqve humanitate complectaris. Ego si diutius vitâ fruar, nullum, mihi crede, erga te amicissimi atque observantissimi hominis officium prætermittam. Hæc qvoqve aliena manu: nam meæ vim penitus omnem admitt morbus. Vide, qvi sim, mi Crato. Vale, & posthac Venetias, qvò me brevi conferre cogito, ad oratorem vestrum literas mittes. Is mihi eas redendas curabit. Et qvanquam fieri potest, ut inde me Patavium, valetudinis curandæ gratiâ, conferam; tamen discedens mandabo meis, ut literas mihi tuas eò mittant.

EIDEM VIENNAM.

Nunciat Cratoni, se post decem annos, Româ relictâ, Venetias rediisse. Deinde queritur, se non eum, quem speraverat, laborum fructum ibi percepisse. Tertio significat, se redditum ad priora studia, modo per valetudinem liceat, quâ cum minus commodâ utatur, quibus remediet eam curet, perscribit.

Nunc demum exoriri mihi videor, & quasi post
multam noctem lucem adipisci, reversus post
annos decem in patriam ab urbe Roma, unde me,
laborem nullum pro publica re, communique
commodo recusantem, gravis morbus ac diutur-
nus extrusit. Gratulantur amici, amplexantur,
laetitiam oculis, vultu, sermone declarant. Hoc
mihi jucundissimum est: sed, in hac jucunditate,
angor s̄pē intimis sensibus, dum recordor, quid
jacturæ, quamdiu Romæ vixi, studia mea ficerent:
de quibus quantum intelligo non eum esse me,
qui magna præstare possim, veruntamen minima,
fortasse non erat exspectatio. Ire, inquies, non
oportuit. Certè, si divinare licuisset. Verum, si
res adhuc integra ponatur, eundi consilium qui
reprehendat, fortasse nemo sit. Laborabam do-
mesticis incommodis, fratrum meorum culpâ: nec
spes erat emergendi, nisi nova consilia caperentur.
Vocabar à Pontifice Max. quô nihil videri poterat
honorificentius: fructum autem quis non exspe-
ctaret? Cohortabantur amplissimi viri, quorum
erga me singularem benevolentiam multis rebus
antea perspexeram. Laeta denique, copiosa, am-
pla ab omnibus omnia promittebantur. Quid a-
gerem? Credidi, & speravi: ut ferè sumus omnes
homines hōc ingenio, ut ea, quæ cupimus, liben-
ter quoque speremus. Quantum hoc levius,
quod spem fefellerit eventus: non tam enim abun-
dere, quam non egere, gratum est: illud perquam
grave, quod perpeti s̄pē multa sum coactus, inde-
cora prorsus, indignaque studiis nostris, etate no-
stra-

strâ, existimatione antè partâ. In qvo tamen occurrit ea consolatio, qvòd in illo vitâ durissimo genere, multa ferendô, multa simul didici, qvæ profectò me nunquam neqve libri, neqve ulla doctrina, neqve dies ipsa docere potuisset. Nunc, singulari divino munere patriam adepti, redibimus ad illa præclara studia, unde discedere non oportuit, omniqve prorsus curâ vacui, nullò cujusquam imperiô, exclusis etiam, si licebit, interpellatoribus; si non licebit, rure abditi, salubri aliquo, & amœno loco, fruemur, liberrimô otiô, literulis nostris; operamqve dabimus, quantum in nobis erit, ut, qvod amissum est antea temporis, non id qvidē totum, (qui enim fieri potest?) nonnullâ tamen ex parte farciatur, & aliquem adhuc ex industria nostra fructum posteritas capiat, valetudine modò utamur commodâ, qvâ nunc omninò caremus, ereptâ laboribus illis, animiq; curis, qvæ nimium omninò graves, nimium diuturnæ fuerunt. Febris discessit post novem tandem menses, sed inediâ, morbô, mœrore, ad horribilem propè maciem redacti sumus: qvodq; miserius etiam est, alvum purgare, nisi accedant extrinsecus adjumenta, nunquam licet. Huic ariditati asinimum lac prodesse in primis posse, neq; huic remedio ullum præstare, inter omnes medicos convenit. In cibo sicca omnia damnant, humida probant, præsertim qvæ facilia sint ad concoquendum. Pono magnam spem in eorum consiliis, majorem tamen in animi tranquillitate, in aspectu meorum, in cœli patrii salubritate. Denique ad omnipotentem Deum omnia refero. Quid-

qvid acciderit, ejus voluntati libenter acqviescam.
 Hæc de statu nostro : utinam qvotidiè latiora.
 Qvod futurum spero, & sanè tuâ qvoqve causâ cu-
 pio. Necesse est enim, qvem valde ames, (sic enim
 mihi jam persuasi) de eo valde te solicitum esse. Ad
 illam superiorem epistolam, Romæ scriptam pluri-
 bus verbis, exspecto, qvid respondeas. Vale. Ve-
 netiis, X. Kal. Novemb. M.D.LXX.

BOTVITO NERITIO, SENAS.

EPIST. IV.

*Neritus gratias egerat Manutio, quòd ab ipso Roma
 humaniter fuerit exceptus. Respondet jam Manutius, se
 id sine vituperatione non potuisse omittere. Doinde gan-
 det, sua scripta ab ipso legi, & probari. Denique, cur con-
 filium de ornando Imp. mutarit, exponit.*

*Form. Laudem non agnoscere. Ibi: Istam qvidem
 opinionem. (A)*

VEllem, ut, qvàm libenter eos homines comple-
 ñor, qvorum in sermone & in moribus aliqua-
 signa virtutis, & integritatis eluent, tām sāpē ac-
 cideret, ut eos colere officiis, ornare verbis, aliquā
 demum vel tueri, vel augere facultate possem. Pro-
 fectò animus meus, cui multis rebus fortuna de-
 fuit, & tibi, & aliis tui similibus longè pateret illu-
 strius. Hanc tu fortasse voluntatem meam, nullo
 qvidem adhuc insigni meritò declaratam, spectas;
 cùm mihi gratias agis, qvòd te, cùm Romæ essem,
 huma-

humaniter acceperim, & , in summa mea occupa-
tione, nunquam tamen aditu, nunquam sermone,
excluserim: qvæ tu pro tua bonitate magni bene-
ficii loco ducis: ego, si quis ea præstet, non tam
laudandum, qvam, si omittat, vituperandum pu-
to. Qvòd verò de scriptis meis ita sentis, ut ea
cùm vehementer ipse probes, tum à tua sententia
non discrepare commune judicium dicas: istam
qvidem opinionem tanti æstimo, qvanti æstimari
debet ea laus, qvam eruditorum ac sapientium vi-
rorum consensu & approbatione nixam, invidia
aut malevolentia labefactare non queat. Verun-
tamen, qvi me probè norim, vereri sèpè cogor, ne
te qvidem amor, multos fortasse fallat auctoritas
tua. Ac, si me audies, cui debes in ea re, qvæ ad
me ipsum pertinet, obseqvi non invitus, parumper
moderabere posthac judicium de me tuum: ne
dum existimationi meæ nimium studes, tuam in
discriben adducas. Sunt enim qvædam pestes
hominum, qvibus aliena laus ita molesta est, ut
qvidqvid aliis addatur, sibi detractum putent; &
omnem detrahendi obrectandivè locum sic arri-
piant, ut ex aliena ignominia sibi laudem qvarere
videantur. De mutatione illa, qvam feci in epi-
stola ad Sambucum, & prudenter, & amanter judi-
cas. Scripsi, cùm impedimento nihil fore videba-
tur, qvò minus id, qvod cogitabam, ad exitum per-
ducerem: induxi, cùm propter assidua negotia
studiis meis ita diffiderem, qvafsi nihil ne mediocre-
ter qvidem eruditis auribus, non modò Imperatore
Maximiliano dignum, afferre jam possem. Utrius-

que consilii causam ad Cratonem perscripsi, spero fore, ut meum factum, de quo parum æquis animis nonnullos judicare, literæ tuæ significant, vir optimus ac prudentissimus non improbet. Quod si evenierit, tanti hominis auctoritate sustentatus, non eqyidē dicam, qvid alii sentiant, non laborabo, sed certè multò minus: cùm præsertim te quoque, florēt ingenii, probitatis, doctrinæ famā, tui iudicij testimoñiō mihi non defuturum intelligam.

Vale. Romæ, XII. Kal. Octob. M.D LXIX.

AUGUSTINO ANGELELLO, FABRIANUM.

EPIST. XII.

Diligentiam illius in describenda antiquitate laudat, & se illum in lib. de Orthographia laudaturum promittit.

NEc filius adest, profectus Venetas cum matre tantum spatii relinqvitur, ut binis tuis literis pluribus verbis respondere possim. Hoc tantum habeto, delectari me vehementer diligentia tua, quæ te uti video tum in describenda, tum in mittenda ad nos Antiquitate. Gratias agerem, si hoc uno contentus officio essem, aut hoc à te crederem expectari. In Orthographiæ libro, cùm rursus edetur, aut in eo, qui apparatur, veterum Inscriptiōnum, carere te tua laude non patiar. In nostra consuetudo fert, ita postulat & amor in nos tuus. Keliqva, cùm vacabimus, si modò id asseqvemur, unquam: quod sanè non tam nostrâ, quam aliorum causâ

PI, spero
vis animis
vir optu-
Qod si e-
tus, non
crabo, sed
roqvs, flo-
na, cui ju-
elligam,
IX
10,
ate landa,
prominuit.
um matre
bus curis
teris plu-
ntum ha-
tuā, qvā
mittenda-
hoc uno
erem ex-
rsus ede-
scriptio-
nofra-
os tuus
emur,
aliorum
causa

EPIST. LIB. IX.

causā cupimus. Vale. Romæ, VII. Id. Maij. M.D.
LXVII. 5'9

E I D E M , F A B R I A N U M .

EPIST. VII.

*Cur illi de missis Inscriptiōnibus non agat gratias, &
cur commentarios non mittat, exponit.*

DE Inscriptiōnibus ad me missis, noli exspectare
dum tibi gratias agam. Nam neqve id patitur
amicitia nostra; & officium tuum, s̄p̄ius iteratum,
gratiarum actionem requirere jam non videtur.
Qvod ad meos Commentarios attinet, velim hanc
moram & qvō animō feras. Qvotidiē enim aliquid
additur, aut mutatur. Ita, si qvam facis in tempo-
re jacturam, eam tibi resarciam. Eqvidem istam
amo cupiditatem scriptorum meorum: in qua te
socios habere multos intelligo. Utinam otium
contingat, ut eam explere aliquando possim. Vale.
Romæ, IV. Non. Sep. M.D.LXVII..

E I D E M , F A B R I A N U M .

EPIST. IX.

*Qveritur de afflīcta valetudine. Deinde significat
illi, se in patriam redditurum, cuius aspectum sperat afflīcta
sua valetudini plus profuturum, qvā orientalia qvāvis
pharmaca. Ab Onuphrio Gilio se divelli dolet. Litera-
rum officium Angelello promittit.*

*Form. Promittere crebras literas. Ibi: Ego au-
tem licet otium. (A)*

PUto te ab Onuphrio Gilio, tui amantissimo, certiorum non semel esse factum invaletudinis meæ: quæ nonum jam mensem ita labore, ut neque ratione victus, neque ullo remedii genere adhuc quidem allevari potuerim. Itaque miserè jaceo, spe jam destitutus omni, præter eam, quam in cœli mutatione multi ponendam arbitrantur. Qvorum ego libenter accedo sententiæ; exire propter nimios calores nondum licuit. Sed ego ex eundem consilium ita cepi, ut Urbem planè relinqvam, & ad patris lares, & dulcia incunabula remigrem. In quo Pontifex, ut est insigni præditus humanitate, facilem, perbenignumq; se præbuit. Si qvaris, latior an trifior discedam: non facile dixerim. Ita multa occurunt, quæ animum ac voluntatem huc illuc distrahit. Propensior tamen in hanc partem sum, ut post annos decem, ætate ingravescente, urgente præsertim difficulti morbo, ad patriæ complexum, recurram: cuius adspectus, non dubito, qvam mihi amissam molestissimis curis hilaritatem restituat. Qvam si qvis afflictæ valetudini haud paulo magis, quam orientalia qvævis pharmaca, prodesse dicxerit, opinor non errabit. Eamus igitur, diis benè juvantibus, & redeamus aliquando ad illa studia, unde discedere piaculum fuit. Qvod utinam per valetudinem liceat. Nam per negotia certè licebit. Ita res meas constitui: ita, quæ dissipata erant in domesticis rationibus, collegi, atque contraxi: ita, denique, (qvod accipi quasi dictum arroganter nolim) humana omnia propemodum cœpi contemnere. De discussu igitur fixum consilium est: de die nondum

nondum statui: sed, ut hyemales imbræ, tempe-
statesq; vitentur, ante Kalend. Octob. cogitamus.
Onuphrius hîc remanet, meo sanè cum dolore, :
non solum enim ejus operâ utebar in studiis, verùm
etiam convictu, sermone, probitate, ingenio ita
fruebar, ut hanc jacturam sarcire me posse vix un-
qvam putem. Non deerunt omnino, qvibus utar:
sed, præter operam, alia desidero: hoc adolescen-
te nihil aptius ad naturam meam. Te, mi Augu-
stine, qvanqvam longè disjunctus, tamen prorsus
non carebo. Qyæ enim tua est humanitas, qv tu-
us in me amor, scribes interdum ad me. Ego au-
tem, licet otium & literas, si valebo, ita amplecti
cogitem, ut divelli me non facile patiar; tamen à
te, viro optimo, nostri, qvod facile perspicerim, cu-
pidissimo, atque amantissimo, non committam, ut
in hoc genere prorsus reqviri possit officium meum.
Vale Kalend. Sept. M. D. LXX.

HERCULI CIOFANO, SULMONEM.

EPIST. X.

Ciofani industria laudat in Ovidio emendando.

NON possum non amare vehementer industriam
tuam, qvâ te uti video in emendando gentili-
tuo, poëtâ summo. Perge, ut cœpisti: nam & glo-
riæ tuæ consiles, & alios ad eandem laudem exci-
tabis. Victor ad Æmonios, magis arridet, qvam
Victor Jolciacos: accedente præsertim antiqui li-
bri testimoniô. Regius autem, inania captans,
veritatem qvarebat in tenebris. **T**u longè certio-

ra seqveris: itaq; tibi libenter assentior. Vale. Ro-
mæ, XIII. Kalendas April. M. D. LXIX.

EIDEM, SULMONEM.

EPIST. XI.

*Monet ipsum, ne Inscriptiōibus frustra laboret: sed,
ut Ovidium illustrare perget.*

INscriptiones illæ nihil habent, qvōd oblectatio-
nem aut doctrinam legentibus afferre possint.
Qvod si similes occurrerint, inanem laborem susci-
pere te nolo. De Ovidii loco, ad tuam sententiam
opinionem meam adscribas, licet. Regius ille sa-
pè hallucinatus. Tu si perges ut cœpisti, poëtam
ingeniosum, civem tuum, à mendarum labe, non
mediocri tua cum laude, vindicabis. Vale. Ro-
mæ, prid. Kal. Sext. M. D. LXVIII.

M. ANTONIO CIOFANO,
SULMONEM.

EPIST. XII.

*Excusat tarditatem literarum, & iniquè secum agi
ostendit, si ad omnium literas respondendum esset; cum
tempus illud, qvod literis scribendis impendendum est, me-
lius possit collocare.*

Form. Odjectionis: At officii prætermissi. (A)

Form. deferendi vel pollicendi alteris sua studia. Ibi:

Atque utinam. (B)

Excusarem tibi tarditatem literarum mearum,
niſi Hercules frater tuus, qvæ meæ vitæ ratio
fit, qvam assiduis, qvam variis impedita negotiis,
opti-

optimus testis esset, atque ego illi, cum me roga-
ut aliquid tibi rescriberem, deesse mihi dixeram,
non modo otium, sed etiam argumentum. Nam
de paracleto, sane mirabar non probari tibi senten-
tiam parentis mei, praesertim quae rationibus opti-
mis niteretur. Cetera vero in tuis literis erant ejus-
modi, ut a te non negotii, sed animi causae scripta
aiderentur. Qvod si mihi haec imposita conditio sit,
ut eorum omnium, qui quotidiu non modo ex Ita-
lia universa, verum ex transalpinis quoque gentibus
ad me scribunt, rescribere literis necesse sit; inique
mecum agatur & prorsus inhumanè. Cujus enim
otii est, cuius etiam ingenii, tot epistolis posse re-
spondere Latino praesertim sermone, in quo mihi,
propter eam, quam nonnulli de scriptis meis op-
inionem habent, non licet esse negligent? At offi-
cii praetermissi, (A) gravem esse culpam dices. Si
simplex officium agitur, jure dices; sin eveniat, ut
concurrant officio duo; certe, posse alterum omitti
sine culpa, & minori majus anteponi, aut fateberis,
aut in gravem ipse culpam incidet. Magnam enim,
nisi distinguantur officia, rerum omnium humana-
rum perturbationem sequi necesse est. Simili, ut o-
pinor, in loco mea causa versatur. Cum enim sacris
libris, qui ad Christianæ Reip. salutem pertinent, &
corrigendis, & edendis, cum salutationi virorum
honestissimorum, qui frequentant adas meas, cum
etiam studiis nostris, vel ut instituta absolvam, vel
ut absoluta perpoliam, danda opera est; sic licet ejus
temporis, atque ejus operæ partem, rebus gravissimis
detractam, ad inanæ epistolas transferam. Inanes
appel-

PAULI MANUTII

Ho, qvia video multos, cùm scribendi causam
perqvam levem, aut etiam nullam habeant,
ideo tamen scribere, ut meas literas eliciant. Qvod
nisi statim asseqvuntur, indignantur, & majorem
suæ voluntatis, qvam occupationis meæ, rationem
habent. Ab horum numero libenter te, mi Ciofane,
sejungam. Non enim dubito, qvin me diligas, vel
tuâ sponte, propter communia studia, vel imitatio-
ne juvenis optimi, atqve eruditî, Herculis fratris
tui. A qvibus autem diligi me puto, de iis ut be-
ne sentiam, non ægrè à me soleo impetrare. Atqve
utinam, (B) qvam propenso erga utrumque ve-
strum animô sum, tam facilè vobis animum insigni
aliquo merito probare possim. Qvod eqvidem e-
nitar: & si contigerit, vehementer latabor: fin-
minus, vos tamen amplecti voluntatem meam,
eaqve contentos esse, & humanum in primis, & æ-
qvum est. Vale. Romæ, XII. Kalend. Decembr.
M. D. LIX.

JOANNI CASELIO,
FLORENTIAM.

EPIST. XIII.

Gaudet, se à Caselio amari; bortatur illum, ut ar-
tes eas, qvas à pueritia coluit, amare pergit. Amorem
suum, erg à commendatum sibi à Caselio Neritium exponit.

AQvè, ut video, lata mur, tu mea erga te, ego
tuâ in me benevolentia. Qvæ si orta est ab
opinione virtutis, ut certè est, non dubito, qvin
perpetua sit: tu enim, qvas artes à puer colere
cœpisti, in iis quotidianie magis ut excellas, opcram-
dabis:

dabis: ego te, inani fortasse conatu, (nam adver-
santur multa) studio tamen, & voluntate quantum
licebit, imitabor. Neritium tuum qvis non amet?
Mihi crede, tuarum literarum testimonio, aut com-
mendatione non eget. Me qvidem ita sibi de vin-
xit officio suo, non modo ut omnia, qvæ possum,
sed etiam qvæ non possum, ejus causâ cupiam. Jam
de ejus ingenio, doctrina, eloquentia qvid ego ti-
bi, cui notior est, qvam mihi? Prædicabo igitur ali-
is: vel qvòd amor impellit: vel qvòd, ornare vir-
tutem, nostræ consuetudinis est. Vale, mi Case-
li, nosqve, ut facis, ama. Romæ XII. Kal Octob.
M.D.LXIX.

FRANCISCO PLANTEDIO, MANFREDONIAM.

EPIST. XIV.

*Excusat literarum suarum tarditate & brevitate,
judicium suum de versibus illius exponit.*

*Form. Memor ero tuorum beneficiorum, quæ &c.
Cujus erga me officia. (A)*

ET seriùs, qvàm tu exspectabas, & breviùs for-
tasse, qvàm uterq; nostrûm vellet, respondeo li-
teris tuis. Qvanqvam, cùm tibi nota esset occu-
patio mea, erat humanitatis & prudentiæ tuæ, si-
lentium meum in bonam partem accipere, & amici
hominis commodo consultum velle: cùm præser-
tim, judicium meum de tuis versibus cur expetas,
causa nulla sit. Tu enim hoc in genere ita es ver-
satus, ut excellas: ego salvere Musas jussi ante ali-
quot annos, nec Poëtas conor attingere: aut, si in-
terdum

terdum, ut oblectem me potius, qvam ut imiter. Qvod si tu meum judicium anteponis tuo, qvod ego ne comparo quidem: errare te facilè patiar, neque comittam, ut meam frustrâ sententiam requiras. Mihi quidem ea, qvæ scripsisti ad Rotam, vatem ætatis nostræ celeberrimum, valde probantur. Habent leporem, nec tamen gravitate carent: Totum poëma (sic enim videor appellare posse) luminibus ingenii, doctrinæq; distinguitur. Sic perge: sic ibis ad astra, præsertim oratoriæ quoque facultate, ut video, non mediocriter instructus. Commentarium meum in epist. fam. dederam amico describendum; sed ejus operam casus nescio quis interpellavit: edetur aliquando, vel hic, si libebit, vel certè Venetiis, qvod minimè vellem absente me. Post discessum tuum addidi non pauca, qvædam perpolivi. Cupio salutari à te veterem, patronum meum, omni laude præstantem, Cardinalem Comensem, cuius erga me officia, dum vivam, animò ac memoriâ tuebor, prædicare nunquam desinam. Vale. Romæ, VII. Kal. Octob. M. D. LIX.

JACOBO GORSCIO, CRACOVIAM.

EPIST. XV.

Modestè reprehendit Gorscium, qvodd is Manutium Româ exclusum scripsisset, nullo addito judicii vel amoris signo, qvodd molestè se ferre significet. Deinde occupationes suas memorat, quibus potius inclusus Roma sit, quam illâ exclusus. Et malevolorum hominum de se judicantemnit.

Form.

Form. ex casandi libertatem in scribendo. Qva de
re scripsi liberè. (A)

Particulam literarum tuarum, in qva scribis ad amicum tuum, audisse te, exclusum esse Romanum Paulum Manutium, (hæc enim ipsa verba ponis) legi sine molestia. Qui enim rumor, nec si verus esset, valde afficeret animum meum, subsidia fibi ad omnes casus ex optima conscientia quærentem; is, cum sit falsus & inanis, qvid est cur me tangat? Evidem, si scire vis, qui sit meus hac tota de re sensus, inclusus potius mihi videor esse, quam exclusus. A quo enim die Romanam veni, excundi facultas, quam sèpè valetudinis, interdum animi etiam causâ optaveram, data nunquam est: non quin iis hominibus, qui tanti apud me sunt, ut eorum voluntatem nutumque quasi legem observem, utar facillimis: sed commissum fidei, diligentia, industria meæ negotium ejusmodi est, ut absente me jacturam patiatur. Qvod si privata mea res ageretur, negligerem fortasse: nunc, ut scire te arbitror, totum hoc munus ad Sedis Apostolicæ dignitatem pertinet; pro qva si accideret, ut vitam profundere opus esset, præclarè tecum actum putarem. Hoc meum studium placere bonis viris, & ipsi in primis Pio V. Pontific. Maxim. nihil omnino probanti, nisi qvod ad summi Dei gloriæ, communemque salutem referatur, ita laetor, ut ceterorum opiniones, & judicia contemnam. Quid enim laborem, qvid de me sentiant, aut loquuntur iu, qui ne sincerè judicare possint, livore impediuntur, aut malevolentia, fortasse etiam homi-

hominem in saluberrima tollendæ pravitatis hæreticæ curâ diu noctuqve versantem, non labori, non valetudini parcentem, parum æquis oculis adipiciunt? Sexcentas enim artes, qvibus causa publica lœdatur, qvotidie veterator ille magnus, generis humani sempiternus hostis, excogitat. Sed nomini meo, quantum volunt, isti detrahant: me tamen, ut ab optimorum consiliorum curiū, rectissimaqve mente deducant, nunquam assequentur. Te quidem ista, mi Gorsci, qvæ aut levissimis hominibus temerè, aut ab improbissimis callidè disseminantur, si putem credere, ignorare videar & prudentiam, & bonitatem tuam: ut ingenuè tamen tecum agam; post illa verba, Excluimus esse Roma Paulum Manutium, optavi signum aliquod vel iudicii, vel saltem amoris in me tuis: iudicii, ut hoc adderes: **Qvod verisimile non videtur: aut etiam, Qvod de tali viro vix crediderim;** amoris, hoc, aut simile: **Qvod cupio esse falsum: Qvod si verum est, doleo.** Hæc tu si sic scripisses, cùm amicitia nostræ, tum constantia qvoqve tuæ satisfecisses: illa quidem ipsa verba, qvæ subacerba nonnullis videri fortasse possint, condimento quasi aliquo mitigasses. Utraqve est à te omissa significatio: & quamquam utraqve mihi æqvè grata futura esset, qvippe qui à bonis eruditisqve viris, id est, à tui similibus, non minus probari, quam diligi velim: tamen nec scio quo modô sit, ut amori te nihil dedisse, aliquanto molestius feram. **Qva de re scripsi ad te liberè, pro mea consuetudine:** neqve tamen dubito, qvin tu hoc ipsum, qvod scripsi, pro tua humanitate æqui

te & qvi boniqve facias. Nam de statu rerum mearum mihi ipsi, auctori satis bono, velim credas, non modo Romæ esse me, verum etiam libenter esse, existimatione integrâ, re familiari auctâ potius, qvam immutatâ. Vale. Romæ, VI. Kal. Octobr. M.D.LXIX.

JOH. BAPTISTÆ OLIVO, A SULAM.

EPIST. XVI.

Gratias agit Olivo ob officia medica, uxori & filio preftita, laudataque ejus ad communem salutem propensa voluntate, rogat, ut, si nondum convaluerunt, curare eos perget.

Form. Allegare causam scribendi. Ibi: Etsi cum has scripsi. (A)

Form. Gratias agendi. Utinam qvam debere. (B)

Form. Deferendi sua officia. A me verò. (C)

ET si, cùm has scripsi, non satis commodè valebam; dedi tamen operam, humanitate coactus literarum tuarum, ut aliquid rescriberem. Lætor, perjucundam tibi esse recordationem veteris amicitiæ, consueruditnisqve nostræ: sed majoris lætitia causam afferunt officia tua, qvibus uxorem meam primum gravi morbô affectam, deinde filium, non minus graviter laborantem, assidue coluisti. Utinam, qvam debere (B) me fateor, aliquando referre gratiam possim: habebo qvidem merito tuo parem, qvamdiu vita contigerit. De statu rerum tuarum, ex Lælio Gavardo, probo juvenc, miliqve

suis moribus, & suâ virtute carissimo, cognovi ea, qvæ vehementer optabam: diligite, & coli à bonis, honestisqve civibus; operâ, opeqve tuâ multos adjuvari; augeri qvotidie opinionem probitatis, & doctrinæ tuæ. Qvô tibi nomine plurimùm gratalior: qvæq; tam præclaræ industria, tam propensæ ad communem salutem voluntati, præmia debentur, ea non dubito qvin tibi nunc qvidem homines, olim verò Deus Opt. Max. uberrima persolvat. Vale, & uxori, filioqve, qvorum in salute sita mea salus est, humanitatem, & diligentiam, si nondum convaluerunt, eandem præsta: à me verò, (C) qvæcunqve ad commodum, laudemqve tuam pertinere intelligam, omitti posse nolim existimes: si qvid ignorabo, admonitus à te vincam officiis meis opinionem tuam. Romæ, prid. Kal. Octobr. M. D. LXIX.

PRO COLLEGIO CANONICORUM S. PETRI.

S. R. Magdalenæ, & Leonoræ Austriæ,
sororibus, Spiram.

EPIST. XVII.

Canonicorum Collegii nomine gratias agit duabus sororibus Austriacis, de ueste aurea dono missâ, cuius memoria inter ornamenta templi diu duraturam, in suis verò animis nunquam extinctum iri pollicetur.

Form. Optandi bene. Interim precibus omnibus. (A)

Bene

Bene agendi ratio maximè discitur eorum exemplō, qvorum actiones generis nobilitas, aut splendor dignitatis illustrat. Propterea neq; optabilius quidqvam est, qvām ut Reges, Principesq; reliqui ad ornandam, tuendamq; Christi Ecclesiam, unde vera salus, æternæq; vita felicitas emanat, suas omnes curas, omnia studia conferant: neque nos ex ulla re majorem capere lætitiam potuimus, qvam ex M.V. propensi ad cultum, ac venerationem Apostolorum voluntate, antea qvidem nobis minimè dubio multorum sermone, nunc autem insigni vestis aureæ munere declarata. Et, qvanqvam suæ pietatis, perpetuæq; innocentiae, à Deo Opt. Max. fructum illum capient, quo nihil potest esse præstantius: tamen nos qvoq; ne, partes nostræ desiderentur, primùm gratias eis de ista liberalitate, istaq; mente qvām licet maximas & agimus, & habemus: deinde fore pollicemur, ut exstet sui muneric memoria in annos plurimos inter ornamenta templi, in animis verò nostris nunq; exstinguatur. Interim precibus omnibus, (A) ut M.V. perpetuo bene sit, qvæq; optant, feliciter, prospereq; eveniant, à cœlesti numine petemus. Romæ, XVII. Kalend. Januar. M.D.LXIX.

HIERONYMO RUBEO, RAVENNAM.

EPIST. XVIII.

Respondet ad petitoriam Rubei, ac 1. tarditatem responsionis excusat ob morbi diuturnitatem. 2. Probat ejus institutum in contextenda historia Ravenata, utque in ea

pergit, hortatur. 3. Studium suum ipse in hac re deferit,
& ad ea, de quibus quaestiverat, respondet.

Form. Excusandi tarditatem literarum. Serius o-
mnino. (A)

Form. Gratitudinem pollicendi. Ibi: Quæ me o-
lim adolescentem. (B)

Form. Deferendi alicui studia sua. Veruntamen
si quid &c. (C)

Form. Respondendi ad interrogata. Dixi quid sen-
tirem &c. (D)

Epistola tua, in qua significas Ravennatem Hi-
storiā a te esse institutam, quærisque a me,
quæ ad eam pertinant, nonnulla, serius omnino, (A)
quam tu exspectabas, respondeo: sed oblivionis,
aut negligentie culpâ liberat me diurnitas mor-
bi, quod primum leviore commotus, postea graviter
percussus, ad hanc ferè diem jacui. Alioquin meum
in hoc genere studium nec tibi defuisse, nec defu-
turum unquam, velim existimes. Non est enim
meum, minimeque decere arbitror, cum humano-
ra semper studia præcipue coluerim, nunc commit-
tere, ut humanitatis officia desiderare a me quis-
quam jure possit. Adde meam erga doctos homi-
nes, in quibus excellere te video, benevolentiam:
adde non mediocrem observantiam erga civitatem
vestram; quæ me olim adolescentem (B) omni li-
beralitatis genere complexa, immemorem, aut in-
gratum, in iis præsertim rebus, quas ad ejus ampli-
tudinem, & gloriam spectare intellectero, profe-
ctò nunquam sentiet. Nec verò dici potest, quam
valdè gaudeam, quod eniteris, atque elaboras, ut
ejus

ejus antiqua nobilitas, æternis ingenii tui prodita, monumentis, ab omni posteritate cognoscatur. Næ tu jam nunc ista voluntate magnam laudem, consequeris: qvid futurum putas, cum voluntatis res ipsa responderit? Honestis consiliis DEUS, hominesque parent: honestius autem nihil, aut præstantius, quam de patria bene mereri. Urge igitur, & illustra, quantum in te est, gentiles tuos. Qvod eò tibi magis curæ debet esse, quia memoriam publicam, vetustate jam deficientem, ab interitu vindicare non potes, quin privatam simul tui nominis memoriam immortalitatij commendes. In hoc argumento quid efficere, & præstare ipse possum, non equidem intendo: veruntamen, si quid (C) possum, & si asseqvar aut legendo, aut cogitando, totum illud, qvidquid erit, & quantumcunque erit, prolixè tibi, per liberaliqve animo & pollicor, & defero. Nam illa, quæ reqviris, ejusmodi sunt, ut vel historiæ veteris testimoniô, vel ipsâ etiam conjecturâ explicari facile possint. Si enim Cæsarrem, cum utriq; Galliæ præsset, in citeriore, conventum agendorum causâ, sœpè hybernasse concedimus; id qvod ambigere non licet: quis dubitet, quin Ravennæ, quod nullum in ea provinciæ parte nobilius oppidum invenio, conventum egerit? De fœdere, ne hoc qvidem video, cur in dubium vocetur, urbs enim Cisalpinæ Galliæ Ravenna fuit: at Galli fœderati. Locum Ciceronis in Oratione pro Balbo, suffragante, ut verba tua declarant, vetere libro, ita legerem: P. Cæsium, virum bonum, qui vivit, Ravennatem, fœderato ex

populo. Ut primum patria, deinde patriæ conditio ostendatur. Nam si legamus: *Qui vivit Ravennæ federato ex populo: federati populi nomen, id est, P. Cæsii patria, ignorabitur.* In quo repugnat Ciceronis consuetudo. Neminem enim civitate Romana donatum appellat, qvin patriam simul nominet. *Q. Jubium, seu, Q. Junium, cur;* non placeat, eadem ratione adducor. Nam si hunc Ravennatem esse dicemus: *P. Cæsio* qvid fiet? an solus patriâ carebit? Dixi, qvid sentirem, (D)rogatus à te: nec mihi tamen arrogare tantum ausim, ut meum judicium anteponam tuo. In amore, atque etiam in iis officiis, qvæ amori debentur, me abs te vinci nunquam patiar. Vale. Romæ, Kal. Febr. M. D. LXX.

CLAUDIO STRAMBONIO, ROMA M.

EPIST. XIX.

1. *Accusat Stramonium, quod à se negotiis impedito literas flagitet.* 2. *Laudat ejus mores, ingenium & studia, ac ipsum Latinæ lingue dignitatem prope amissam brevi restituturum sperat, quandoqvidem cum eloquentia Ius Civile & Philosophiam conjungit.* 3. *Dolet ob interitum Card. Castilionei; sed ut eum lugere desinat, bortatur.*

Fatebor ingenuè, ut & consuetudo mea, & amicitia nostra postulat: putavi, te, pro tua prudentia & æqvitate, amore erga te meo contentum esse; amoris fructum, & officia requirere nunquam putavi: cùm præsertim, si quis est, quem distingant

gant curæ non quotidianæ tantum, sed etiam per-
molestiaz, is ego sim. Qvod tu cùm scias, & mecum
tamen sic agas, qvasi nescias: qvid suspicer? Me
abste non amari? Siqvidem, qvos amamus eorum
commodo libenter consulimus. Odi istam ratio-
nem: errare malo cum tanta voluptate, qvantam
opinio mihi affert benevolentiaz tuæ, qvam id cogi-
tare, qvod si credam, injucundè vivam. Quid enim
profecerunt studia mea, illa, illa, qvæ tu dilaudare
interdum solitus es? Aut qvid egi tantis vigiliis pro
communi utilitate susceptis, siqvidem hoc non sum
assecutus, ut qvibus labore minuit labor meus,
ab iis mihi merces benevolentiaz nulla persolvatur.
Ac velim credas, non me tamen, si qvid mihi hoc
nomine debetur, id ab omnibus exigere; instar o-
mnium pauci futuri sunt; & in hoc ipso paucorum
numero in primis esse te, vehementer cupio. Amo
enim tuos mores: ingenium plurimi facio: studia-
laudare nunqvæ defino. Possum autem ex ista men-
te, qvæ virtutum ubertas aliquando futura sit, faci-
lè divinare. Et hac eqvidem spe, si verum scire vis,
jaætiram illam, qvam interitu Julii Pogiani Roma-
næ literæ fecerunt, aliquantò leviùs fero. Nam, si
contexes extrema cum primis, teqve ipse, ut soles,
ad summam eloquentiaz laudem incitabis: non du-
bito, qvin paucis annis Latinæ lingvæ amissam pro-
pè dignitatem restituas. Qvod eò faciliùs fore vi-
deo, qvia tu, non contentus inani verborum soni-
tu, quo delectantur multi, prudentiam simul ex
Jure Civili, rerumq; maximarum scientiam ex Phi-
losophiaz fontibus hauriendam judicas. Qvibus
causis

causis adductus egregius ille vir, omni præditus ingenii suavitate, Castilioneus Cardinalis, qvem tu nobis, in tanta similiūm virorum penuria, eruptum jure doles, ita te ferebat in oculis, ut nemini concederet, qvi tui amantior esse posset. Sed illum jam lugere desinamus. Quid enim lacrymæ proficiunt? Aut etiam (si veritatem consulimus, qvod facere debemus) qvi ab iis malis, qvibus reserta est hominum vita, hac præsertim xtate, ad xternas beatissimorum sedes migraverit, cureum lugendum putemus? Hæc igitur, qvæ præter nostram voluntatem accidunt, ad summi DEI voluntatem referamus. Ita fiet, ut ea vel modicè doleamus, vel ne dolenda qvidem existimemus. Vale. Romæ, VIII. Id. Maji, M. D. LXIX.

PAULO TACHONO, VIBONEM.

EPIST. XX.

Respond. ad Conciliatoriam Tachoni, & se delectatum scribit cum literis, tum laudibus ab ipso profectis. Deinde conjecturam suam de Ciceronis loco ab ipso sibi proposto exponit.

Form. Grata mibi fuerunt literæ tue. Ibi: Delectatus sum. (A)

Form. Laudem non agnoscere. Ibi: Judicio autem me tuo. (B)

DElectatus sum (A literis tuis, non qvia me ornant laudibus, sed qvia benevolentiam erga me

me tuam declarant. Amari enim ab eo viro, de quo bona omnia boni omnes prædicant, & optabile in primis est, & multorum divitiis, atque opibus anteponendum. Quare hōc ego nomine mihi gratulator. Judicio autem de me tuo, (B) et si vix fieri posse arbitror, ut respondere possit industria mea; tamen, sive recte sentis, gaudeo; sive erras, error quoque tuus, ut verē dicam, mihi perjucundus est. Locus Ciceronis, de quo meam sententiam exquiris, totus. ut arbitror, à conjectura pendet. Itaque, destitutus historiae testimonio, affirmare nihil ausim. Qvod si tu, ubi obscura veritas est, verisimilia non contemnis: fortasse non improbabis, qvod scripsi in meis commentariis, dixisse Ciceronem, Abutor coronis; qvia cūm olitore calefieri vellet, qvi sibi interdum coronarum munuscula miserat, abuti coronis, id est, malam ei gratiam referre videbatur. Hęc, ut dixi, è conjectura. Tu, si quid habes certius, imperti: & Vale. Romæ, XV.Kal. April. M.D.LXIX.

JO. BAPTISTÆ JANUARIO, VIBONEM.

EPIST. XXI.

1. Excusat se de literarum raritate & brevitate, qvod valeridine infirmā utens, & negotiis obrutus, nequebat ad omnium literas respondere; exceptis duobus generibus hominum: primò eorum, qui scribunt de rebus, que in psorum intersunt: secundò illorum, qui eleganter & ornatè scribunt; in quo genere Januarium constituit. 2. Laudat illum, qvōd cum indagatione rerum naturalium ele-

ganciam Lātine L. conjungat. 3. Laudes in se collatas re-
gerit, nec illarum se amplius cupidum ostendit. 4. Versus
eius laudat, sed se posse paria paribus negat, quod Mūsis sa-
lute dictā ad Oratores se contulerit.

Form. Excusandi literarum raritatem. Ibi: Nec
mea valetudo. (A)

Form. Rogo ut me ames. Ibi: Amore qvidem
tuo. (B)

Form. pollicendi matuum amorem. Ibi: Ego non
modò ut. (C)

NEc mea valetudo, (A) gravi jam qvatuor ferè
mensium afflīcta morbo, permittit, ut multa,
nec humanitas, ut nihil omnino literis tuis aman-
tissimè scriptis respondeam. Qvanquam, si quis
est, cui liceat hoc officium sine culpa prætermitte-
re, aut is ego sum, aut prorsus nemo. Obruor enim
epistolarum numero, qvæ qvotidiè mihi ab ignotis
hominibus, ex longinquis regionibus, non neces-
sariō plerumqve mittuntur argumento. Ego au-
tem neqve hōc inanium, & ambitiosarum litera-
rum genere naturā delector: &, si velim id susci-
pere, ut unus omnibus respondeam, qvid me labo-
riosus, aut etiam qvid stultius esse possit? Cum
præsertim valetudine utar infirmā, negotiis autem
curisqve urgear ejusmodi, qvæ vel firmissimam de-
fatigare ac frangere omnino possint. Ergo haben-
da mihi ratio est, qvæ non habetur ab aliis, cūm oc-
cupationis meæ, tum etiam salutis. Qvod si homi-
nibus mei amantissimis in mentem veniret, æqvæ
nimis meam causam perpenderent: non otium
meum

meum ex otio suo metirentur : ita ad me scribe-
rent, ut rescribendi necessitudinem non impone-
rent. Duo genera excipo, vel qvi scribunt iis de
rebus, qvæ ipsorum vehementer intersint : qvibus
deesse, contra officium est : vel si qvis sunt, qvi, qva-
cunqve de re scribant, ita disertè loqvuntur, ita or-
natè, ut eorum virtus, & eloquentia, non modò qvæ
possim, sed ea qvoqve qvæ non possum, postulare
à me suo qvodam jure, atqve exigere videatur.
Hoc te in genere, Januari doctissime, constituto.
Tu enim, qvanqam ad ea indaganda, & perscrutanda,
qvibus inventis, rerum obscurissimarum vis
& natura patet, assiduè totus incumbas ; & in hoc
studio ita verferis, ut omnino cum paucis excellas :
tamen, qvasi hac una laude non contentus, ita co-
iis, itaqve tenes Latinam lingvam, ut oratione tua
nihil purius, elegantius, illustrius esse videatur.
Qvod si cuperem laudari, de qvo laborant multi, e-
go qvotidiè minus minusqve curo : à nullo, mihi
crede, mallem, qvam à te, Sed, cùm hanc in me
cupiditatem sive ætas, sive valetudo, sive ratio ex-
stinxerit : ita non moveor iis laudibus, qvas tu am-
plissimas in me contulisti, qvasi nihil ad me perti-
neant, aut qvasi sensu prorsus omni caream : amo-
re qvidem tuo, (B) unde laudes istæ manant, (sic
enim interpretor) mirabiliter delector : eumqve
ut eadem, qvæ peperit, perpetuò alat, aqve auge-
at humanitas tua, vehementer opto. Ego enim,
non modò ut (C) parentis benevolentiam præstem,
verum etiam ne genus ullum observantiaz, studii,
officii, qvod ad te ornandum attineat, prætermi-
tam,

tam, pro virili mea parte operam dabo. De versibus, jocarite facilè patior, & in ludicro argumento ingenij præstantiam ostendere. Sed nolà me expectare, ut paria paribus. Te enim, ut alumnum suum, perpetuumqve cultorem amplexantur Musæ: me, qvi, salute jam pridem illis dicta, ad Ora-tores me contuli, nunc, siqvando ad eas conor accedere, ut alienum, ac transfugam, à se repellunt. Vale Romæ. Ibid. Aug. M. D. LXX.

ANTONIO FURNARIO, NEAPOLIM.

EPIST. XXIX.

Significat Furnario, se senem & valere, & jucundè vivere, eamque senectuti gratiam habere, ut pauca jam requirat, quippe cum non longè absit à portu, ad quem adspirat.

ET valemus, & satis jucundè vivimus, re dome-sticâ ita jam constitutâ, ut adolescenti filio, qvem unicum habemus, cogitandum de virtute, potius, qvam de fortuna videatur. Nam, qvod ad me attinet, hanc habeo senectuti gratiam, ut pauca jam reqviram: vel, qvòd ad illa longè meliora, properamus: non enim longè abesse videtur ille, portus, qvò pervehī cupimus ex diurna tempe-state: vel qvòd stultum putamus, ea qvarere cum labore, qvæ nec si adipiscare, molestiæ finis est. Qvod te qvoqve, excultum literis hominem, senti-
re arbitror: & hōc eqvidem nomine cùm te diligo
vehementius, tum diligè te cupio. Memoria no-

stri tua, muneribus declarata suavissimis, perjucunda nobis est. Vale. Romæ, XIV. Kal. Febr. M. D. LXX.

EIDEM, NEAPOLIM.

Primo significat, literas Furnarii sibi fuisse gratas, quod
inde possit cognoscere, cum variis negotiis occupatus scri-
bat. 2. Scripta sua ab ipso probari & laudari gaudet,
eoque nomine ipsi gratius agit. 3. Langvere si scribit in
cupiditate earum rerum, quas antea mirabatur, cum mor-
tis sit vicinus. 4. Gratias agit de munusculo annuo.

Form. Gratæ mihi fuerunt literæ tuae. Ibi: Quæ
solet. (A)

Form. Gratias agendi. Ibi: Tibi vero gratias age-
rem: si te putarem. (B)

Form. Rogo ut sapè scribas. Ibi: Ne scribere ta-
men desinas. (C)

Quæ solet (A) ex carissimis, jucundissimisque re-
bus percipi voluptas, eam ipsam ex epistola
tua cepisse me, prorsus velim tibi persuad eas. Hoc
adeo inde perspicies, quod, in magna valetudinis
adversa molestia, defatigato etiam curis animo,
committendum tamen non putavi, ut amicitia no-
stræ, & humanitati erga me tuæ debitum rescriben-
di officium non persolverem. Probari à te mea-
scripta, atque etiam laudibus ornari, sive tuid judi-
cio tribuas, sive amori largiaris, & quæ gaudeo. Nam
si è studiis meis fructum aliquem exspecto: quis
überior aut præstantior laudatione doctissimi viri?
Sin literis ita utor, ut præter ea ipsas nihil cogitem;
quod

qvod his temporibus facere propè necesse: amari tamen à te, qvem qvi non amat, hominem vix puto, in primis optabile est. Ac de isto qvidem tam illustri aut opinionis, aut voluntatis testimonio mihi vehementer, ut debedo, gratulor: tibi verò gratias agerem, si te putarem (B) hoc officii genere dilectari: qvod certè tua bonitas respuit; aut si ego is essem, qvi officiō devinctus aliquo, libentius in agendis, qvām in referendis gratiis operam collocarem. De tuo statu, si est, ut volumus, & si nihil anno superiore accidit incommodè; bene est: de meo, qvem vicissim tibi pro mutuo inter nos animo cura esse non ignoro, satis multa me scripsisse existimabo, si hoc unum scripsero, langvere me qvotidie magis in earum rerum cupiditate, qvas mirabar antea. Ætas hoc fortasse fastidium parit: revertuntamen ratione potius asseqvi mihi video, ut ita sentiam. Quid enim appetam, cùm nec sciam, qvid utile futurum sit, nec jam usura possit esse diuturna? Appropinquat enim dies, qvi nos ex imensa errorum caligine ereptos, in æterna veritatis luce constituet. Qvæ me qvidem cogitatio nec secundis rebus lætari, nec nimis angi patitur adversis. Munusculum, qvod ad me singulis annis cum pulcherrima epistola mittere non desinis, pensio qvædam amoris est: qva ego te, amore ipso contentus, ea conditione libero, ne scribere tamen desinas. (C) Æquiore enim animo omnibus muneribus, qvām suavitate tuarum epistolarum care possum. Vale. Romæ, 18. Kal. Febr. M.D LXX.

EIDEM, NEAPOLIM.

EPIST. XXIV.

Nunciat Furnario, se Româ in patriam rediisse, & quanquam longius jam ab ipso absit, amicitiam tamen, qua illi conjunctus sit, sperat fore perpetuam, quandoquidem ab honesto manet; cum ea, quæ aliunde oritur, sit infirma & inconstans.

Form. Nunciandi. Non patiar te ignorare. (A)

Non patiar ignorare (A) te, quod gratum, & per-
jucundum tibi fore arbitror, vivere me nunc in
patria, & planè vivere. Fruor enim rebus iis, sine
qibusc vita prorsus nulla est, propinqvis, amicis, li-
beris, ipsa demum libertate, quâ nihil est carius.
Nam Romæ, tantum aberat, ut otioso liceret un-
qvam esse, ut negotiorum assiduis qvafsi fluctibus
obrueret. Longius à te absum: qvid refert? Ne
Romæ qvidem cùm essem, fore speravi, ut unqvam
te viderem: cùm ætas utriusqve, valetudo, vitæ
genus peregrinari nos non fineret. Habet autem
hoc amor à virtute ortus, ut absentes conjungan-
tur animis, & sit inter eos, recordatione mutuæ vo-
luntatis, & benevolentia, tanta sgravitas, qvantam
vix, aut ne vix qvidem ulla potest afferre consue-
tudo. At plerique homines qvotidianâ ferè salu-
tatione, collocutione, familiaritate, beneficiis eti-
am, atqve muneribus, ali, & conservari amicitiam,
putant; nisi hæc adsint, deficere, & exstingvi. Stul-
tè. Nam, si ab honesto manat amicitia, nullâ re in-
diget, ipsa se suâ sponte, suisqve viribus, tuetur, ac
futinet: si aliundè oritur, infirma semper, inops,
incon-

inconstansqve sit, necesse est; à fortunæ varietate
pendeat; multis vitiis, & mutationibus laboreb.
Ergo nos à vulgo rectè dissentimus, & à vulgi con-
fuetudine nostra ratio in primis abhorret: cùm a-
memus inter nos amore singulari, nec tamen inter
nos officia multa intercesserint, aut alter alterum
de facie norit: qvod multò minùs, ob longinqui-
tatem locorum, in posterum continget: & volun-
tatis tamen aut ego tuæ mutationem, aut tu meæ,
non est, cur extimescas. Cupio te valere, & inter-
dum, si vacabis, ad me scribere. Ego commodius,
qvàm Romæ, valeo: qvid mirum? qvi tranqvillissi-
mo animo vivam, & valetudinem, ab omni occu-
patione longè remotus, præcipue curem. Desi-
derare autem literas à te meas non patiar, si place-
re tibi sensero officium meum. Vale. Ex oppido
Plebe Sacci: qvo me sàpè conferam, valetudinis,
animiqve gratiâ: addo illud, ne studia colenti,
qvibus carui diutius, qvàm vellem, interpel-
latores molesti sint. III. Non. No-
vemb. M. D. LXX.

T

EPI: